

AZERBAIJAN KAMU YÖNETİMİNDE YENİDEN YAPILANMA KAPSAMINDA E-DEVLET UYGULAMALARI

E-GOVERNMENT IMPLEMENTATIONS AS A PART OF THE REORGANIZATION OF AZERBAIJAN PUBLIC ADMINISTRATION

Murtaza HASANOĞLU*

* Doç. Dr. Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığına Bağlı Devlet İdarecilik Akademisi, El-mek:
m_hasanoglu@yahoo.com.tr

ÖZ

Soğuk Savaşın sona ermesi ile başlayan yeni dönemde Avrasya'nın merkezinde yer alan Orta Asya ve Kafkasya bölgeleri doğal kaynakları ve jeopolitik konumu ile dünyanın dikkat merkezine yelmezmiştir. 21. yüzyılın beraberinde getirdiği değişim toplumun tüm kesimlerini etkilemiştir. Teknolojik, ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel alanlarda hızlı bir süreç yaşanmaktadır. Günümüzde her alanda değişim görülmekte ve buna paralel olarak kamu yönetimi anlayışı da değişmektedir. Teknolojinin hızla gelişimi, çevre koşulları, doğal kaynakların sorumsuzca yok edilmesi, artan dünya nüfusu ve artan tüketim talepleri nedeniyle karşımıza yeni bir dünyayı çıkarmıştır. Bu yeni dünya düzeninde gelir, eğitim ve kültür farkları hızla artan terör, kaos ve ayrımcılık doğurmuştur. 1991 yılının Ekim ayında Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanması çok büyük bir tarihi hadise olmakla birlikte, Azerbaycan halkının hayatında yeni bir başlangıç noktası oluşturdu. Bağımsızlığını yeniden kazanan Azerbaycan Cumhuriyeti demokratik, sivil, liberal değerlere dayanan devlet yapısının oluşturulmasını başlıca amaç olarak belirledi. 1991 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığını kazandıktan sonra, çağdaş toplumlara ayak uydurmak için yönetim alanında bir sıra reformlar yapılmaya başlandı. Bu reformlardaki başlıca amaç, eski Sovyet yönetiminin hantal yapısından kurtularak, daha verimli, etkin ve aynı zamanda demokratik bir yönetim düzenine kavuşmaktır. Yeni dünya düzeninde Azerbaycan üç sebepten dolayı dikkatleri üzerinde toplamıştır: 1. Azerbaycan jeostratejik yönden Orta Asya ve Kuzey Kafkas'ın giriş kapısı olması; 2. Azerbaycan Orta Asya devletleri için Avrupa'ya geçiş noktası olması; 3. Büyük miktarlarda doğal gaz ve petrol rezervleri bulunur. Küreselleşme süreçleriyle birlikte birçok ülkeler, kamu yönetimlerinde yapılandırmaya gitmektedir. Bu çalışmanın amacı kamu yönetiminde teknik, siyasi ve hukuki yönleriyle e-Devlet yapılanması ve Azerbaycan için e-Devlet modeli, araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır. E-Devletin ne olduğu, kamu yönetiminde e-Devlet yapılanmasının gerekliliği, Azerbaycan için e-Devlet modeli ve model için teknik ve yasal yapı ihtiyaçlarını belirlemek çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, E-devlet, E-hizmet, Bilgi Toplumu, Bürokrasi, E-ticaret

Jel Kodları: O3, O38, L38, H11.

ABSTRACT

In the beginning of the new stage with ending of the Cold War period, regions of the Middle Asia and Caucasus located in the Middle Eurasia was in the center of world attention because of its natural resources and geopolitical position. The independence of Azerbaijan in October 1991, but with a huge historical event, has created a new starting point in the life of the Azerbaijani people. The change brought about by the 21st century has affected all segments of society. There is a rapid process in technological, economic, political, social and cultural fields. Today, every field of change is seen and the understanding of international relations changes accordingly in the new world. Three main causes of the attention Azerbaijan receives and her increasing importance in the new world order are following: 1. Azerbaijan's importance in the Middle East and North Caucasus according to the geo-strategically position. 2. Azerbaijan is gate way to the Middle East for Europe. 3. Azerbaijan

has a great oil and gas recourses and economical potential. With the globalization process, many countries have gone to the configuration in public administration. The age of information and technology not only rapidly changes the lives of individuals, but also transforms the functioning mechanisms of institutions, legal entities and states. The article deals with Public Administration, technical, political and legal aspects of e-government and e-government model for the structure of Azerbaijan. What is e-government, public administration, the necessity of building e-government, e-government model in Azerbaijan and models for technical and legal structure needs to determine constitutes are comprehensively considered in this article.

Keywords: Azerbaijan, E-Government, e-Service, Information Society, Bureaucracy, Electronic Commerce

Jel Codes: O3, O38, L38, H11.

1. GİRİŞ

Küreselleşmenin hızla ilerlediği ve ekonomik anlamda sınırların ortadan kalktığı bir dünyada, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, gelişmekte olan devletlerle, dolayısıyla Azerbaycan ile diğer gelişmiş ülkeler arasındaki açığı artırmaktadır. Azerbaycan'ın bu açığı kapatabilmesi ve Bilgi Toplumuna ulaşabilmesi için devletin, gelişmiş teknolojiyi kullanması ve yeni bir yapılanmaya gitmesi gerekmektedir. Bu yapılanma modeli, e-Devlet olarak belirtilmektedir. Mevcut durum itibarıyla Azerbaycan Cumhuriyeti ekonomisinin önemli sektörü olarak petrol ve gaz sektörleri görülmekte ve petrol ve gaz sektörlerinden elde edilen gelirlerle ekonomik kalkınma gerçekleştirilmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde petrol ve doğal gaz rezervlerinin sınırlı olması nedeniyle bu kalkınmanın uzun dönem gerçekleştirilemeyeceği bilinmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde bu problemin, uzun vadeli, dengeli ve sürdürülebilir, sosyal-ekonomik kalkınma ve büyümeye dönüştürülmesi için petrol dışı alanlara, özellikle Bilgi İletişim Teknolojileri(BİT) sektörüne yatırımlar yapılmaktadır. BİT sektörünün ekonominin diğer sektörlerine sağladığı kaldıraç etkisi de hesaba alındığında, aslında bu sektörün Azerbaycan Cumhuriyeti'nin gelişmesine yarattığı etkinin kendi alanı ile sınırlı olmadığı, çok daha büyük etkisinin olduğu görülmektedir.

2. KAMU HİZMETLERİ SUNUMUNDA E-DEVLETİN ORTAYA ÇIKIŞI

Kamu hizmetleri geleneksel devlet anlayışı ile vatandaşlara sunulmadan önce kanunla kurumların önce örgütsel yapıları oluşturulur, devlet bu kamu kurumlarından vatandaşlara kamu hizmetlerini sunar. Geleneksel devlet anlayışı ile kamu hizmetleri kamuya ait devlet dairelerinden, binalardan sunulmaktadır. Günümüze kadar kamu hizmetlerini almak için, vatandaşlar ve diğer kamu hizmeti kullanıcıları da çoğunlukla kamu hizmetlerini almak üzere devlet dairelerine, kamu binalarına gelirlerdi (Demirhan ve Türkoğlu,2014:236). Ancak 1900'lü yıllardan başlayarak internet, bilgisayar gibi BİT'nin ortaya çıkması iş dünyası, devlet ve vatandaşlar için yeni imkânlar sağlamıştır. Özellikle bilgisayarların ortaya çıkmasından sonra bilgisayarların internetle buluşması sonucu üretilen bilginin de kurumlar, devletler ve bilgisayarlar arasında paylaşılmasını hızlandırmış ve kolaylaştırmıştır. Bilgisayar ve internetin ortaya çıkması bazı kamusal ve özel hizmetlerin de vatandaşlara ve diğer hizmet kullanıcılarına fiziksel olmayan yani elektronik ortamda sunulmasına fırsat oluşturarak kamu hizmetleri sunumunda elektronik hizmetlerin (e-hizmet) ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu amaçla elektronik hizmetler dünyada önce iş dünyası tarafından uluslararası ticareti geliştirmek amacıyla kullanılmaya başlamıştır. Ardından 1980'li yılların ortalarından başlayarak başta gelişmiş dünya devletleri olmak üzere dünyanın bir çok ülkesi kamu

hizmetleri sunumunda e-devlet uygulamalarını ve elektronik hizmetleri kullanmaya başlamıştır. Devletten daha fazla yararlanılabilmesi boyutu ile elektronik devlet olarak adlandırılan bu araç dünyada kamu hizmetlerinin daha etkin, verimli sunumunda önemli bir değişim ortaya çıkarmıştır. Böylece kamu hizmetinin alıcıları vatandaşlar veya iş dünyası, kamu binalarına veya devlet dairelerine gelmeden, herhangi bir yerden internet ve bilgisayar vasıtasıyla diledikleri zamanda kamu hizmetlerine ulaşabilmektedirler (Demirhan ve Türkoğlu,2014:236). Bu özelliği ile elektronik devlet uygulamaları ve e-devlet politikaları bazen geleneksel kamu hizmeti verilmesi yönteminin bir alternatifi olarak değerlendirilse de bazen de geleneksel kamu hizmetlerinin sunulmasının tamamlayıcısı olarak değerlendirilmektedir.

E-devlet; devletin, vatandaş, özel sektör, devlet çalışanları ve devlet kurumları ile elektronik olarak bağlantılı olmasıyla oluşan, zaman, emek ve maddi tasarruf yapılmasını sağlayarak verimliliği ve etkinliği arttıran organizasyonel bir sistemdir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi bu sistem günümüz teknolojisinin birey, örgüt, toplum, devlet ve tüm yararlanıcılara sunduğu çok önemli ve faydalı bir yapıdır. Küreselleşme ile birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler teknolojik araçların gelişmesine ve buna bağlı olarak toplumun bu teknolojiyi kullanma eğiliminin artması, sosyal, ekonomik ve toplumsal değişimler, devletin sunduğu kamu hizmeti talebini arttırmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ortaya çıkmasıyla artık hizmet merkezlerini vatandaşlara daha da yaklaştırmak mümkün olmaya başlamıştır. Devlet bu talebi karşılamak için daha verimli ve etkin çalışmayı vatandaşların beklentisi doğrultusunda sağlamak zorunda kalmıştır.

(Akçakaya,2017:9-10). Ülkelerin e-devlet uygulamalarına geçişi belli bir sürecin sonucunda gerçekleşmiştir. İlk önce bilgisayarlar, faks ve hesap makineleri gibi bilgi iletişim teknolojilerinin 1960 ve 70'li yıllarda devlet dairelerinde kullanılmasıyla

birlikte, adına otomasyonlaşma denilen bu aşamada kamu hizmetlerinin bazı süreçleri, basamakları ve kullanılan kâğıt miktarında bir azalma sağlanmaya çalışılmıştır. Bilgi toplumuna geçiş sürecinde e-devletle ilgili ilk büyük adım kişisel bilgisayarların kullanımının yaygınlaşması ile birlikte 1980'li yıllarda gerçekleşmiştir. E-devlete yönelimin ikinci nedeni teknolojik temel, başka bir ifade ile ağ yapılanması-internettir. Burada bilginin sayısallaşması, bilgisayarlar arasında paylaşılabilir hale gelmesi ve internetin icadı ve gelişmesi önemlidir. E-devlet uygulamaları açısından internet 1960'lardan sonra ABD'de ortaya çıkmış ve yaygın hale gelmiştir (Akçakaya,2017:12).

E-devlet kavramı, kendiliğinden ortaya çıkmış bir kavram değildir. Aksine, zaman içinde giderek artan ihtiyaçların yarattığı bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla ayakta duracak olan yeni devlet anlayışının bir ifadesidir. Başka bir deyimle, e-devlet projesinin bugünkü konuma gelmesi bir süreci ifade etmektedir. Belirttiğimiz süreci üç dönem halinde incelemek mümkündür (Akçakaya,2017:12):

Birinci Dönem; İnternetin Bilgi Paylaşım Amacıyla Kullanılmasıdır (1993-1998). Bilgi sunmak amacıyla ortaya çıkan e-devlet vatandaşlara bu dönemde interaktif olarak hizmet sunmuştur.

İkinci Dönem; Online Olarak İşlem Yapılması ve Hizmet Sunulmasıdır (1988-2001). Kamu yönetimine ait siteler 1990'lı yılların sonlarından itibaren bilgi sağlayıcı konumdan işlemsel modele doğru geçiş yapmaya başlamışlardır. Elektronik posta ile bili gönderimi online işlem tamamlamaları, çeşitli vergilerin, sigorta primlerinin ödenmesi ve bu işlemlere ait belgelerin internet yoluyla elde edilebilmesi bu dönemde gerçekleşebilmiştir.

Üçüncü Dönem; Web Sitelerinin Bütünleşmesi (2001-...). 2000'li yılların başından itibaren kamu kuruluşları kendilerinin üretmedikleri hizmetler de dâhil olmak üzere web siteleri vasıtasıyla vatandaşlara geniş kapsamlı hizmet vermeye başlamışlardır.

Devletlerin elektronik devlet uygulamaları sonucunda kamu hizmetlerini daha şeffaf, verimli, etkin, ekonomik ve hızlı olarak sunabileceği iddia edilmektedir. Ayrıca devletlerin vatandaşlara kamu hizmetleri sunumunda hem kâğıda dayalı süreçlerin azalması sonucu işgücünden tasarruf etme potansiyeli taşıyan yeni bir devlet yapısının ortaya çıkması beklenmektedir (Demirhan ve Türkoğlu,2014:236).“Bununla birlikte e-devlet uygulamaları ile vatandaşların yönetime katılımının artacağı ve böylece bundan istifade eden ülkelerde demokrasinin gelişimine de katkı sağlayabileceği yönünde bazı düşünceler de bulunmaktadır (Büke,2002:19).” “Bu nedenle elektronik devlet politikalarının ortaya çıktığı ilk dönemlerde e-devlet uygulamalarının potansiyel etkileri hakkında oldukça iyimser beklentiler oluşmuştur. Elektronik devlet uygulamaların sonucunda e-devletin demokrasiyi geliştireceği, halkın yönetime katılımını arttıracacağı, kamu hizmet sunumunda dönüşüm oluşturacağı ve hizmet maliyetlerini düşürerek kamu giderlerinde tasarruf sağlayacağı beklenmekteydi (Noris,2010:1-15).” E-devlet politikaları ve uygulamaları sonucu, kamu giderlerinin düşeceği, kamu hizmet maliyetlerinin azalacağı ve böylece kamu hizmet sunumunun kalitesinin artacağı yönünde bir takım beklentiler vardır.

E-devletin sağlayacağı yararlar aşağıdaki gibi özetlenebilir: (Türkiye Bilim Şurası,2002:10-11).

- *Zamansal kazanç sağlanacaktır,*
- *Maliyetler düşecek ve verimlilik artacaktır,*
- *Memnuniyet artacaktır,*
- *Ekonomik gelişim desteklenecektir,*
- *Hayat kalitesi artacaktır,*
- *Bireysel katılımın artacaktır,*
- *Kâğıt bağımlılığı ve kullanımı azalacaktır,*
- *Kamu ile olan işlemler için vatandaşın talep ettiği bilgilere bir noktadan ve doğru şekilde ulaşılacaktır. Böylece insan yanlışları en aza indirilecektir,*
- *Bilgi ve iletişim teknolojileri ilk kurma maliyeti yüksek olmasına karşın zaman boyutunda toplam sahip olma maliyetinin düşmesi, verilecek olan hizmetin daha hızlı sunulması, işletme giderlerinin azalması, doğru bilgiye ulaşım vs. gibi olumluluklar hizmetin elektronik olarak sunumu için bir neden olacaktır,*
- *E-Devlet aynı zamanda hem kamu hem de vatandaş için karar almada kolaylık ve hız sağlayacaktır,*
- *E-Devlette vatandaşın talebi ön plana çıkacaktır,*
- *-Vatandaş ile devlet arasındaki ilişki gelişecek, güven ortamı oluşarak kuvvetlenecektir,*
- *Vatandaşın kamu ile işlerinde kısa sürede doğru bilgiye ulaşımı karşısında kamuya güveni artacaktır.*

Geleneksel devlet ile e-devlet arasında şöyle bir karşılaştırma yapılabilir:

Geleneksel Devlet	E-Devlet
Pasif Yurttaş	Aktif Müşteri Yurttaş
Kâğıt temelli iletişim	Elektronik iletişim
Dikey/Hiyerarşik yapılanma	Yatay/koordineli ağ yapılanması
Yönetimin veri yüklemesi	Yurttaşın veri yüklemesi
Eleman yanıtı	Otomatik sesli posta, çağrı merkezi vb.
Eleman yardımı	Kendi kendine yardım/uzman yardımı
Eleman temelli denetim mekanizması	Otomatik veri güncellemesiyle denetim
Nakit akışı/çek	Elektronik fon transferi (EFT)
Tek tip hizmet	Kişiselleştirilmiş / farklılaştırılmış hizmet
Bölümlenmiş kesintili hizmet	Bütünsel/sürekli/tek-duraklı hizmet

Geleneksel Devlet	E-Devlet
Yüksek işlem maliyetleri	Düşük işlem maliyetleri
Verimsiz büyüme	Verimlilik yönetimi
Tek yönlü iletişim	Etkileşim
Uyruk ilişkisi	Katılım ilişkisi
Kapalı Devlet	Açık Devlet

Kaynak: Uçkan, 2003:47

3. AZERBAJYCAN CUMHURİYETİ'NDE E-DEVLET POLİTİKASI VE STRATEJİLERİNE GENEL BAKIŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi Azerbaycan Cumhuriyeti'nin devlet politikasının temel yönlerinden biridir. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından 17 Şubat 2003 yılında 1146 numaralı kararnameyle onaylanmış "Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Gelişmesi İçin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Üzere Milli Strateji (2003-2012 yılları)" yakın 10 yıl içinde BİT alanında yapılacak işlerin genel çizgisini belirlemiştir (Azerbaycan Cumhuriyetinin Gelişmesi İçin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Üzere Milli Strateji,2003-2012) . Azerbaycan Cumhuriyeti, Güney Kafkasya'da Bilgi ve iletişim teknolojileri alanı için Milli Strateji kabul etmiş tek ülkedir. Bu adımlar Azerbaycan Cumhuriyeti'nde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamu kurumlarında kullanımının etkinliğinin artırılmasının, nüfusun kamu kurumlarıyla ilişkilerinde iletişiminin kolaylaştırılmasının ve bürokratik engellerin ortadan kaldırılmasının, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde oluşturulan çeşitli bilgi sistemlerinin karşılıklı uzlaşmasının temelini koymuştur. Bu politikanın devamı olarak Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 2004 yılı 10 Ağustos tarihli kararı ile Azerbaycan Cumhuriyeti İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı oluşturulmuştur. Azerbaycan Cumhuriyeti İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı kurulduğu günden bu yana "elektronik hükümet" üzere politikaları belirleyen kurumdur. Azerbaycan Cumhuriyeti İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı e-

devlet yönetiminin yapılandırılması ile ilgili tedbirlerin, politikaların ve hedeflerin tespiti için araştırmalar yapmak, bunları değerlendirmek ve e-devlet yapılandırması için gerekli hukuksal, teknik ve kurumsal yapıyı oluşturmakla görevlidir.

Bu politikanın devamı olarak BİT alanında devlet programının hazırlanmasını önemli konu olarak ileri sürülmüş ve "Azerbaycan Cumhuriyeti'nde İletişim ve Bilişim Teknolojilerinin Gelişimi Üzere Devlet Programı (2005 - 2008 yılları)" hazırlanmış ve onaylanmıştır (Azerbaycan Cumhuriyetinde İletişim ve Bilişim Teknolojilerinin Gelişimi Üzere 2005-2008 Yılları İçin Devlet Programı,2005) . Hazırlanmış bu devlet programında Azerbaycan'ın mevcut potansiyelinin verimli kullanılması ve geliştirilmesi, iletişim ve bilişim teknolojileri alanının kurumsal, hukuki, teknik, personel bakımından modernize edilmesi, BİT endüstrisinin oluşturulması, bu alana yeni yatırımların cazip hale getirilmesi ve sahip olmanın genişletilmesi, serbest pazar ve sağlıklı rekabet ilkelerinin kullanılması, sosyal önemli projelerin hayata geçirilmesi ve sonuçta Azerbaycan'da bilgi toplumuna geçişin sağlanmasına yönelik çeşitli önlemler öngörülmüştür (Azerbaycan Cumhuriyetinde İletişim ve Bilişim Teknolojilerinin Gelişimi Üzere 2005-2008 Yılları İçin Devlet Programı,2005) .

“Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Gelişmesi İçin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Üzere Milli Stratejiye (2003-2012 yılları)” uygun olarak Azerbaycan Cumhuriyeti'nde "Elektronik hükümet" uygulaması kamu kurumlarının vatandaşlara ve kurumlara ve iş dünyasına sunduğu hizmetlerin kalitesinin iyileştirilmesini, kamu

hizmetleri sunumunun etkin ve verimli olmasını amaçlamaktadır. Bu program çerçevesinde Azerbaycan'da kısa sürede elektronik hükümet uygulamasına geçilmesi zorunlu hale gelmiştir. Günümüzde küreselleşmenin hızla ilerlediği ve sınırların ortadan kalktığı bir dünyada, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, gelişmekte olan devletlerle o cümleden Azerbaycan ile diğer gelişmiş ülkeler arasındaki açığı artırmaktadır. Azerbaycan'ın bu açığı kapatabilmesi ve bilgi toplumuna ulaşabilmesi için devletin, gelişmiş teknolojiyi kullanması ve yeni bir yapılanmaya gitmesi gerekmektedir. Bu stratejide bu yapılanma modeli, e-hükümet olarak belirtilmektedir.

3.1.Bölgesel İnovasyon Merkezleri Projesi

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde BİT alanında yapılan önemli çalışmalardan biri, Azerbaycan'da Bölgesel İnovasyon Merkezleri'nin kurulmasına yönelik geliştirilen projedir. Bu proje, Azerbaycan'da bilgi ve iletişim teknolojilerinin altyapısının kurulması, BİT sektörünün cazibe alanı olabilmesi için bu sektöre yatırım yapacak şirketlerin şartlarının iyileştirilmesi yönünde gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gibi önemli başlıkları kapsamaktadır. Bu projenin gerçekleşmesi için aynı zamanda para-finans politikalarında ve bankacılık-kredi uygulamalarında değişiklikler yapılmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde BİT merkezinin kurulması ve Azerbaycan'ın dünyada bilgi-transfer merkezine dönüştürülmesi, Bilgi İnovasyon Merkezleri projesi kapsamında önemli hedefler sırasındadır. Bu projenin yapılması sonucu, Azerbaycan hükümetinin gerekli yasal düzenlemeleri yapması ve şeffaf-uygulanabilir bir sistem ortaya koyabilmesi durumunda Azerbaycan Cumhuriyeti doğu-batı arasında çok önemli bir bilgi-transfer merkezi konumuna gelecektir.

Bilgi İnovasyon Merkezleri projesi kapsamında yapılan önemli çalışmalardan diğeri ise, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde

uluslararası bir BİT üniversitesinin kurulmasıdır. Bu hem BİT sektörünün canlanması ve piyasada oluşmuş monopol yapının kırılması hem de piyasanın ihtiyacını karşılayacak insan kaynaklarının arzı açısından önem arz etmektedir.

3.2.E-Devlet Uygulamalarının Hukuki Altyapısı ve Finansmanı

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde bilgi toplumunun geliştirilmesine yönelik gerekli yasal çerçeve oluşturulmuş ve iyileştirilmiştir. Bu amaçla "Telekomünikasyon", "Elektronik İmza ve Elektronik Belge", "Kişisel Veriler" hakkında kanunlar çıkarılmıştır.

2005 yılında kabul edilen "Telekomünikasyon Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu" Azerbaycan Cumhuriyeti'nde telekomünikasyon faaliyetinin hukuki, ekonomik, kurumsal esaslarını belirledi ve telekomünikasyon kaynaklarının amaçlı planlama ve adil kullanıma çözümüne olanak sağlamıştır ("Telekomünikasyon hakkında" Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu, 2003).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde E-imzanın uygulanması için mevcut düzenleyici yasa Azerbaycan Cumhuriyeti'nin "Elektronik İmza ve Elektronik Belge Hakkında" 9 Mart 2004 tarihli kanundan geliyor ("Elektronik İmza ve Elektronik Belge Hakkında" Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu, 2004).

. Bu kanunla kamu kurumları bilişim sistemlerinde elektronik belge alışverişi için ancak güçlendirilmiş imza ve sertifikalaştırılmış imza araçları kullanılıyor. Bu amaçla Azerbaycan Cumhuriyeti' kamu kurumlarında elektronik imzanın uygulanması amacıyla merkezi altyapı oluşturulmuştur.

"Kişisel Veriler Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti" kanunıyla kişisel veriler ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir ("Kişisel Veriler" Azerbaycan Cumhuriyeti Kanununu, 2005).

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller bu kanunla düzenlenir. Azerbaycan vatandaşlarının kişisel verileri 4 ana devlet kurumu tarafından toplanmaktadır: İçişleri Bakanlığı, Göç İşleri Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı. Kurumlar arası Otomatik Veri Arama Sistemi (İAMAS) sisteminde 75 yıl içinde 15 milyon kişi hakkında veri bulunmaktadır.

"Elektronik Azerbaycan" ile ilgili icra edilmiş programın bütçesi şimdiye kadar kamuoyuna açıklanmamıştır. Sonucu devlet programının finansmanı genel olarak aşağıdaki gibi verilmiştir:

- Devlet bütçesi;
- İç ve dış yatırımlar;
- Uluslararası örgütlerin teknik-mali yardımları, kredileri;
- Mevzuata aykırı olmayan diğer mali kaynaklar.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde e-devlet uygulamalarının amacı kar elde etmek değil kamu yararını gerçekleştirmek ve çoğaltmak olduğundan, yapılan yatırımın somut geri dönüşünü gösteren tek bir gösterge de yoktur. Elektronik hizmetlerin kurulması ve gelişmesi ile ilgili devlet kurumlarına devlet bütçesinden ayrıca bütçe ayrılmıyor, elektronik hizmetlerin düzenlenmesi kurumlar kendi hesaplarına karşılamaktadırlar.

4. AZERBAJYCAN CUMHURİYETİ'NDE E-DEVLET KAPISI (e-gov.az)

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde bakanlıkların ve diğer kamu kurumlarının Web siteleri mevcuttur. 2000 yılından bu kurumlar "gov.az" alanında vatandaşlara hizmet vermektedirler. Kamu kurumlarına ait Web sitelerinde genellikle örgütün misyonu, yapısı ve görevleri hakkında vatandaşlara bilgiler verilmektedir. Aynı zamanda bu sitelerde vatandaşlara elektronik hizmetler sunulmakta ve bu hizmetlerin kullanım kuralları hakkında bilgiler, çeşitli belgelerin örnekleri kullanıcılara sunulmaktadır.

Azerbaycan şartlarını dikkate aldığımızda farklı kamu kurumlarının faaliyet sahalarıyla ilgili olarak kendi Web sitelerinde elektronik hizmetler hizmeti verdiği görülmektedir. Ancak bu hizmetler sınırlı ve belirli bir kapsamın dışına çıkmamaktadır. Bu nedenle vatandaşın devletle olan ilişkisinde hızlı ve açık cevap alması için bu çalışmaların birleştirilmesi ve tek bir elden kolay ulaşılır ve koordine bir çalışma ile desteklenen tek bir online hizmet portalına ihtiyaç vardır. Bu hizmet portalını Azerbaycan Cumhuriyeti'nin E-Devlet Kapısı - e-gov.az olarak adlandırmak mümkündür. Bu yönde yapılmış çalışmaların sonucu olarak, 2011-2012 yılları arasında elektronik hükümet portalı (www.e-gov.az) faaliyete başlamıştır. E-gov.az vasıtasıyla tüm elektronik hizmetlere tek bir mekandan kolayca ulaşabilmektedir. Ayrıca burada verilen hizmetleri gruplaştırmak mümkündür. Öncelikle elektronik hizmetler ve kamu kurumlarıyla ilgili son gelişmelerin duyurulacağı bir haberler bölümü vardır. Böylelikle hizmet talep edecek vatandaşlar kendilerini ilgilendiren son gelişmeleri buradan kolaylıkla öğrenmektedirler. İkincisi, çok müracaat edilen vergi, sigorta, emeklilik, kimlik vb. hizmetler bölümüne ayrıca yer verilmektedir. Üçüncüsü, halkı bilgilendirmeye yönelik bölümler mevcuttur.

2016 yılının Haziran ayına kadar "Elektronik hükümet" (e-gov.az) portalına başvuruların sayısı 26 milyondan fazla olmuştur. İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı bağlı Bilgi İşlem Merkezinin (BİM) verilerine göre, yılın başından portala başvuruların sayısı 7,5 kez artmıştır. Kullanıcıların yaklaşık 6 % mobil cihazlar (tablet ve akıllı telefonlar), diğerleri ise masaüstü ve taşınabilir bilgisayar aracılığıyla dahil olmuşlardır. Portal kullanıcılarının genel sayısının 95 %'i Azerbaycan'ın payına düşüyor. ABD, Rusya, Romanya, İngiltere, Türkiye, Almanya, Ukrayna, Avustralya ve diğer ülkelerden olan kullanıcılar da e-gov

vasıtasıyla elektronik hizmetler kullanılmaktadırlar.

“Elektronik hükümet” portalına Azerbaycan'ın 50 kamu kurumu katılmıştır. Şu anda Azerbaycan'da bu kamu kurumları tarafından yaklaşık 507 elektronik hizmet sunulmaktadır. Her yıl portala olan başvuruların sayısı ve ayrıca elektronik-dijital imza sahiplerinin sayısı artmaktadır. BİM-in istatistiklerine göre, Merkez tarafından verilen elektronik-dijital imzaların toplam sayısı 2016 yılı Haziran ayına kadar 36852 adet oldu.

5. SONUÇ

Günümüz toplumu bilgi toplumu, günümüz devleti ise bilgi devleti olarak adlandırılmaktadır. Bilgi çağı içerisinde yerini almak isteyen devletler, bugünün ve geleceğin idari yönetiminin "elektronik devlet" anlayış ve uygulamalarından geçtiğini vurgulamaktadırlar. Bu bakış açısından yola çıkılarak, kamu yönetiminin yeniden yapılanması, yerel yönetimlerin etkin ve verimli çalışması, işlemlerin hızlı ve standart halde yapılması vb. konularda E-Devlet alanında sürekli yatırım yapılmaktadır. E-devlet yapılanması, kırtasiyeciliği ortadan kaldırarak bürokratik engellerin aşılması, bireysel ve kurumsal işlemlerin hızlı yürütülmesi, şikâyet ve yakınma gibi sorunlarda geribildirimün kısa sürede gerçekleştirilmesi, hizmette verimlilik sonucunda yurttaş olarak bireylerin memnuniyetinin sağlanması hususlarında oldukça yararlı olmuştur. Bilgi teknolojilerin kullanılması, hizmetlerin yeniden gözden geçirilmesi ve yönetim anlayışındaki değişmelere uygun olarak yeniden dizayn edilmesi için iyi bir fırsat olduğu gibi, teknolojik gelişmeler de bizzat yönetim anlayışında değişikliklere yol açmaktadır. E-Devlet kavramı ile devlet kendisini hızlı bilgi akışının sağlandığı 21. Yüzyıla adapte etmeye çalışmaktadır. İnsanların sadece geçtiğimiz on yıl içinde web tabanlı sosyal medya kavramıyla yaşadıkları sosyal dönüşümü düşündüğümüzde devletlerin bu süreçten bağımsız kalması düşünülemez. İnsanlar

bugün birçok sosyal problemini internet ortamından eskiye nazaran çok hızlı bir şekilde çözmektedir, bu olgunun olduğu bir yerde devletler vatandaşlarına kaliteli, hızlı ve temiz hizmet vermek için E-devlet hizmetini devamlı surette geliştirmelidir (Akçakaya, 2017: 29).

Bugün dünyada başarılı ekonomik ve siyasi gelişmeye, asırlık zengin tarihi geleneğe sahip olan Azerbaycan Cumhuriyeti için modern teknolojilerin kullanımı günceldir. Cumhuriyetimizde gerçekleşen amaçlı gelişme modeli petrol bağımlılığının iptaline, alternatif kaynakların kullanıma yönelmiştir. Bu stratejik hattın temel kolunu BİT (Bilgi İletişim Teknolojileri) sektörünün hızlı gelişimi, petrol gelirlerinin yerini BİT gelirlerinin tutması oluşturuyor. Son yıllarda Azerbaycan Cumhuriyeti'nin de bilgi iletişim teknolojilerinin gelişimi, mevcut potansiyelin maksimum şekilde kullanılması ve Cumhuriyetin bilgi potansiyelinin uluslararası alanda tanınması, aynı zamanda dünyanın gelişmiş devletlerinin birikimini içeren seri, maksatlı, stratejik “elektronik gelişme modeli” gerçekleştirilmektedir.

26 yıllık tarihi kapsayan kısa süreli tecrübesine rağmen, artık BİT alanında nüfuz sahibi olan ülkeler arasında seçilen, milli uyduya sahip sayılı devletler içerisinde vurgulanan Azerbaycan Cumhuriyeti için "E-hükümet" projesi perspektif geleceğin güvencesi rolünde görülmektedir. e-devleti bir kamu hizmeti aracı olarak kullanmaya başlayan Azerbaycan kamu yönetimi özellikle internet sitesi kurulması noktasında önemli mesafeler kat etmiş, bu bakımdan e-devleti etkili kullanan ülkeler seviyesine ulaşmıştır. 2011 yılı sonu itibarıyla kamu hizmetlerinin büyük bir bölümü kamuya ait internet sitesi olan “e-gov.az” üzerinden sunulmayı başlamıştır. Azerbaycan kamu yönetiminin e-Devlet uygulamaları konusundaki istek ve çabaları kısa zamanda dünya ülkeleri arasında da kendine bir yer edinmesini sağlamıştır. Her yıl uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan ve bu aracı en iyi kullanan ülkeler sıralamasında, Azerbaycan üst sıralara doğru yükselmektedir. Dünya

Ekonomik Forumu'nun "The Global Information Technology Report" raporunda Azerbaycan Cumhuriyeti BİT alanındaki sonuçları dikkate alınmaya başlanmış ve 2016 yılı raporunda "BİT'ne destekte hükümetin başarıları" ve "Hükümetin gelecek bakışlarında BİT'e verilen önem" endekslerine göre ülkemiz dünya genelinde ilk onda yer almıştır. Genel olarak ise bu

raporda Azerbaycan ağ hazırlığı endeksi 148 ülke arasında 49. yeri tutmuş ve BDT ülkeleri arasında liderler grubunda olmuştur. Birleşmiş Milletler e-Devlet Endeksi 2016 yılı verilerine göre 193 ülke arasında Azerbaycan daha önceki yıllarda hazırlanan endekse göre 12 sıra yükselerek 68. sıradan 56. sıraya yerleşmiştir.

KAYNAKÇA

1. Azerbaycan Cumhuriyetinin Gelişmesi İçin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Üzere Milli Strateji (2003-2012 yılları), Azerbaycan Gazetesi, Bakü, 18 Şubat 2003.
2. Azerbaycan Cumhuriyetinde İletişim ve Bilişim Teknolojilerinin Gelişimi Üzere 2005-2008 Yılları İçin Devlet Programı (E-Azerbaycan), *Azerbaycan Gazetesi*, Bakü, 21 Ekim 2005.
3. AKÇAKAYA, M. (2017), "E-Devlet Anlayışı ve Türk Kamu Yönetiminde E-Devlet Uygulamaları", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl 2017, Sayı 3, Kış (Ocak-Haziran), s. 9-10.
4. BÜKE, A. (2002), *Bilişim Çağında e-Devlet ve e-Türkiye*, İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayını.
5. DEMİRHAN, Y. ve TÜRKOĞLU, İ. (2014), "Türkiye'de E-devlet Uygulamalarının Bazı Yönetim Süreçlerine Etkisinin Örnek Projeler Bağlamında Değerlendirilmesi", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt 10, Sayı 22.
6. "Elektronik İmza ve Elektronik Belge Hakkında" Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu, *Azerbaycan Gazetesi*, Bakü, 9 Mart 2004.
7. "Kişisel Veriler" Azerbaycan Cumhuriyeti Kanununu, *Azerbaycan Gazetesi*, Bakü, 30 Eylül 2005.
8. NORIS, D. F. (2010), "E-government, e-Democracy, e-Transformation? Now? Soon? Ever?" İçinde *Explorations in eGovernment and Governance* (Ed. by: Asım Balcı and Others), Selected Proceedings of The Second International Conference On eGovernment and Governance, I, (1-15), Antalya, Turkey.
9. UÇKAN, Ö. (2003), *E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye, Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması İçin Strateji ve Politikalar-I*, Literatür Yayıncılık, İstanbul, s.47.
10. "Telekomünikasyon hakkında" Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu, *Azerbaycan Gazetesi*, Bakü, 18 Haziran 2003.
11. Türkiye Bilim Şurası (2002), *E-devlet Çalışma Grubu Raporu*, Mayıs, s. 10-11.